

Baret a Caballero proti Francii, rozsudek ze dne 14. 9. 2023 - K umělému oplodnění po smrti manžela

Stěžovatel: Baret a Caballero

Žalovaný stát: Francie

Číslo stížnosti: 22296/20 a 37138/20

Datum: 14.09.2023

Článek Úmluvy: čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: prostor pro uvážení/margin of appreciation, reprodukční práva, rodičovství, rodina, rozhodnutí být rodičem, soukromý život

Český právní řád: § 3-11 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

Významnost: 2

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRAVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 2/2024

Baret a Caballero proti Francii, rozsudek ze dne 14. 9. 2023

Autorský komentář

Předkládané rozhodnutí je dalším příspěvkem k posmrtnému oplodnění. Česká republika v této oblasti má pilotní rozhodnutí ve věci Pejřilová proti České republice, které je ostatně v předkládaném rozhodnutí hojně citováno. Ani v této věci Soud neshledal porušení článku 8 Úmluvy, na rozdíl od české věci však Soud v bodě 90 vyslovil jakési *obiter dictum*, ve kterém vyzval francouzského zákonodárce k posouzení absolutního zákazu posmrtného oplodnění z hlediska konzistence národní právní úpravy. Odlišnosti od českého případu jdou ale dále. Francouzský zákonodárce, shodně jako český, neumožňuje posmrtné oplodnění (v České republice je umělé oplodnění páru chápáno jako léčba neplodnosti konkrétního páru), jde ale výrazně dále, jestliže zakazuje vývoz embryí takového páru do zahraničí za účelem posmrtného oplodnění. To český zákonodárce nezakazuje (ani nijak neupravuje) a takovou možnost v reakci na stížnost Česká republika i připustila. Druhý a zásadnější rozdíl mezi oběma případy je ten, že ve věci Pejřilová proti České republice šlo o proces dokončení umělého oplodnění ženy zmraženými spermii jejího zesnulého manžela, kdežto v předkládané věci jde o dokončení umělého oplodnění embryi konkrétního páru. Tedy o situaci eticky i právně zásadně komplikovanější a citlivější, v níž se - nezbytně nutně - musí řešit i otázka počátku lidského života. Tuto otázku české soudy řešit nemusely a předkládané rozhodnutí tuto otázku do popředí úvah nestaví. Jestliže nakonec Soud neshledal porušení Úmluvy, učinil tak zejména při vědomí širokého prostoru pro uvážení, který mají státy

v bioetických otázkách, navíc chápaných jako celospolečenské otázky, na nichž není mezi členskými státy konsenzus. Význam měla i skutečnost, že navzdory absolutnímu zákazu francouzského zákonodárce je možno přihlídnout k přiměřenosti zákazu v jednotlivých případech, což francouzské soudy i učinily.

(JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

STÍŽNOST Č. 22296/20

Stěžovatelka paní Baret a M. B. uzavřeli partnerský svazek („PACS“) dne 25. 2. 2016, po jedenácti letech společného života. V září téhož roku byl M. B. diagnostikován nádor na mozku. Vzhledem k tomu, že léčba chemoterapií by pravděpodobně ovlivnila jeho plodnost, uložil své spermie na oddělení reprodukční biologie v nemocnici v Marseille.

Dne 30. 1. 2019 uzavřeli stěžovatelka a M. B. manželství. V březnu 2019 podstoupili první cyklus umělého oplodnění s použitím některých uchovaných spermií. Tento pokus byl neúspěšný. Plánovaný druhý cyklus oplodnění byl přerušen z důvodu úmrtí M. B. V závěti sepsané v době uzavření manželství M. B. určil stěžovatelku jako jedinou osobu rozhodující o použití nebo zničení jeho spermií pro případ, že by zemřel před otěhotněním, a uvedl, že by si v takovém případě přál, aby „měla možnost využít posmrtného oplodnění, třeba v jiné zemi.“

Dopisem ze dne 25. 5. 2019 stěžovatelka požádala nemocnici v Marseille o vývoz gamet svého zemřelého manžela do španělského zdravotnického zařízení za účelem posmrtné asistované reprodukce. Dne 3. 6. 2019 jí nemocnice sdělila, že žádost musí být zaslána Úřadu pro biomedicínu (čl. L. 2141-11-1 francouzského zákoníku o veřejném zdraví ...) a že pozastavuje proces ukončení skladování gamet v případě úmrtí. Dopisem ze dne 10. 1. 2020 nemocnice předala žádost o vývoz Úřadu pro biomedicínu a upřesnila, že o asistovanou reprodukci po smrti lze ve Španělsku usilovat pouze do dvanácti měsíců od úmrtí.

Stěžovatelka podala žádost ke správnímu soudu, aby nařídil nemocnici přijmout opatření, která umožní vývoz gamet M. B., aby mohla být provedena asistovaná reprodukce ve Španělsku. Její žádost byla zamítnuta s odůvodněním, že dvouměsíční lhůta poskytnutá Úřadu pro biomedicínu k rozhodnutí o žádosti ze dne 10. 1. 2020 ještě neuplynula.

Stěžovatelka podala proti usnesení odvolání. Namítala, že francouzské právo je neslučitelné s ustanoveními Úmluvy, a to s ohledem na změny v pojetí rodiny, které se odrážejí v návrhu zákona o bioetice, který v současné době projednává Národní shromáždění a Senát a který předpokládá otevření MAP pro svobodné ženy a páry žen. Zdůraznila rozpor mezi takovým vývojem a zákazem posmrtného. Konečně tvrdila, že zákaz postmortálního oplodnění a vývozu gamet uložených ve Francii pro tyto účely představoval nepřiměřený zásah do jejího práva na respektování soukromého života zaručeného článkem 8 Úmluvy vzhledem k délce manželství s manželem, rodičovskému záměru, pro který se společně rozhodli, a skutečnosti, že měl pokračovat i po jeho smrti.

Odvolání proti tomuto usnesení bylo zamítnuto usnesením Státní Radou, která mimo jiné uvedla, že zákaz stanovený v článku L. 21412 zákona o veřejném zdraví týkající se použití gamet v případě smrti manžela ve prospěch vdovy spadá do prostoru pro uvážení, který má každý stát při uplatňování Úmluvy (...), a sám o sobě nepředstavuje nepřiměřený zásah do práva na respektování soukromého a rodinného života, jak je zaručeno ustanoveními článku 8 této Úmluvy. Ustanovení článku L. 214111-1 téhož zákoníku, které rovněž zakazuje převoz gamet uchovávaných ve Francii, pokud mají být použity v zahraničí k účelům, které jsou na území státu zakázány, mají zabránit jakémukoli

obcházení ustanovení článku L. 2141-2 a samo o sobě není v rozporu s požadavky vyplývajícími z článku 8 Evropské úmluvy. Pokud jde o konkrétní situaci stěžovatelky, Státní Rada uvedla, že žádost o vývoz do Španělska je založena pouze na právní možnosti nechat tam provést umělé oplodnění po smrti, neboť stěžovatelka jako francouzská občanka nemá ke Španělsku žádné vazby a neuvádí žádné konkrétní okolnosti, které by mohly prokázat, že by napadené nepřiměřeně zasahovalo do práv zakotvených v článku 8 Úmluvy.

STÍŽNOST Č. 37138/20

Stěžovatelka a její manžel měli dvě děti, které se narodily v říjnu 2014 a v prosinci 2018, přičemž druhé z nich se narodilo díky umělému oplodnění. S cílem pokračovat v rodinném záměru stěžovatelka a její manžel podnikli kroky k podstoupení asistované reprodukce. Pět jejich embryí bylo uloženo v nemocnici v Brestu ve dnech 17. a 18. února 2018. Manžel stěžovatelky prohlásil, že si přeje, aby v případě jeho smrti mohla použít zachovaná embrya.

Po smrti svého manžela dne 21. dubna 2019 kontaktovala stěžovatelka centrum asistované reprodukce v nemocnici v Barceloně a podnikla kroky k podstoupení asistované reprodukce s přenosem embrya.

Dne 16. prosince 2019 stěžovatelka podala žádost u správního soudu, aby na základě článku L. 521-2 ZSV nařídil nemocnici přijmout vhodná opatření, která by umožnila vývoz uchovaných embryí do výše uvedeného španělského zařízení.

Usnesením ze dne 20. prosince 2019 soud její návrh zamítl a uvedl, že články L. 2141-2 a L. 2141-9 zákona o veřejném zdraví nejsou neslučitelné s ustanoveními článku 8 Úmluvy. Zákaz stanovený v článku L. 2141-2 zákona o veřejném zdraví týkající se přenosu embrya na vdovu v případě smrti manžela spadá do prostoru pro uvážení, který má každý stát v rámci své jurisdikce pro uplatňování Úmluvy a sám o sobě nezasahuje nepřiměřeně do práva na respektování soukromého a rodinného života zaručeného ustanoveními článku 8. Ustanovení článku L. 2141-9 tohoto zákoníku, která rovněž zakazují vývoz embryí uchovávaných ve Francii, pokud jsou určena k použití v zahraničí k účelům, které jsou na vnitrostátním území zakázány, mají zabránit jakémukoli obcházení ustanovení článku L. 2141-2 a sama o sobě nejsou v rozporu s požadavky vyplývajícími z článku 8. Soud dále uvedl, že z dokazování vyplynulo, že manželé Caballero, kteří již mají dvě holčičky narozené z jejich svazku, plánovali minimálně jedno další dítě. Pan Caballero ve své dopise uvedl, že si přeje, aby jeho manželka měla možnost použít jeho spermie i po jeho smrti. Navzdory takto vyjádřenému přání však pan Caballero, který je francouzské státní příslušnosti a má bydliště ve Francii, netvrdí, že by měl nějakou zvláštní vazbu na Španělsko, tedy na zemi, v níž může zdravotnické zařízení provádět postmortální přenos embryí. Plán pana Caballera na převoz embrya do zahraničí tak vede k obcházení francouzských právních předpisů, které jeho provedení brání. Za těchto okolností, s přihlédnutím k legitimním zájmům, na nichž je založena platná francouzská právní úprava, a s ohledem na skutečnost, že ze svazku manželů Caballero se narodily dvě děti, napadené rozhodnutí nezasahuje nepřiměřeně do práva pana Caballero na respektování jeho soukromého a rodinného života zaručeného ustanoveními článku 8 EÚLP.

Stěžovatelka se proti usnesení odvolala. Dne 24. ledna 2020 Státní Rada zamítlá odvolání stěžovatelky. Ztotožnila se s právním posouzením věci správním soudem a dále uvedla, že je zřejmé, že žádost o přenos do Španělska vychází pouze z právní možnosti nechat tam provést přenos embryí po smrti, neboť stěžovatelka nemá ke Španělsku žádné vazby.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. NAMÍTANÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

41. Stěžovatelky tvrdily, že procesní neúspěch v důsledku zákazu posmrtného plození stanoveném v článku L. 2141-2 zákona o veřejném zdraví v důsledku zákazu vývozu gamet nebo embryí pro účely zakázané francouzským právem stanoveném v článku L. 2141-11-1 tohoto zákona, porušil jejich práva podle článku 8 Úmluvy, který stanoví, že:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. Přijatelnost

42. Soud konstatuje, že vláda nezpochybnuje přijatelnost stížností. Zejména nezpochybnila použitelnost článku 8 Úmluvy.

43. Pokud jde o druhý z uvedených případů, Soud pouze připomíná, že pojem soukromý život ve smyslu článku 8 zahrnuje právo na respektování rozhodnutí osoby stát se či nestát se rodičem (rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. dubna 2007, *Evans proti Spojenému království*, č. 6339/05, bod 71, rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. dubna 2006, *Dickson proti Spojenému království*, č. 44362/04, bod 66, rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. ledna 2017, *Paradiso a Campanelli proti Itálii*, č. 25358/12, body 163 a 215.). Rozhodnutí páru počít dítě a využít metod asistované reprodukce spadá pod ochranu článku 8, neboť taková volba představuje formu projevu soukromého a rodinného života (rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. dubna 2010, *S.H. a další proti Rakousku*, č. 57813/00, bod 82, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. prosince 2022, *Pejřilová proti České republice*, č. 14889/19, bod 25, a citované odkazy, a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. listopadu 2019, *Petithory Lanzmann proti Francii* č. 23038/19, bod 18.). Kromě toho možnost osoby provést vědomou a uváženou volbu ohledně osudu svých embryí ovlivňuje intimní aspekt jejího osobního života a jako taková spadá do jejího práva na sebeurčení, a tedy do jejího soukromého života (rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. srpna 2015, *Parrillo proti Itálii*, č. 46470/11, bod 159).

44. Článek 8 Úmluvy je proto z hlediska práva na respektování soukromého života v tomto případě použitelný. Za těchto okolností není třeba, aby Soud rozhodoval o otázce, zda se sporný zákaz dotýká také rodinného života chráněného tímto ustanovením.

45. Soud shledal, že stížnosti nejsou zjevně neopodstatněné ani nepřijatelné z jiného důvodu podle článku 35 Úmluvy, a prohlásil je za přijatelné.

B. Ve věci samé

2. Posouzení Soudem

a) Předběžné poznámky

59. Ve výše citovaném rozsudku *Pejřilová* týkajícím se stěžovatelky, jejíž žádost o využití metod asistované reprodukce s použitím gamet jejího zemřelého manžela byla zamítnuta s odůvodněním, že vnitrostátní právo povoluje tento způsob oplodnění pouze pro páry a *inter vivos*, Soud shledal, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy. Vzhledem k tomu, že v rámci členských států Rady Evropy neexistuje konsenzus ohledně postmortálního oplodnění, Soud konstatoval, že není důvod odchytil se od výkladu zákona přijatého vnitrostátními soudy, který vyžaduje obnovení souhlasu manžela před

každým pokusem o umělé oplodnění. Domníval se proto, že právu na respektování rozhodnutí stěžovatelky mít dítě se společnými geny jejího zemřelého manžela by neměla být přikládána větší váha než legitimním obecným zájmům chráněným dotčenou právní úpravou (body 46 a 62). Zdůraznil sloučitelnost rozhodnutí zákonodárce zakázat postmortální plození přímo, tj. bez vyvažování zájmů případ od případu, s článkem 8 v zájmu konzistentnosti a právní jistoty (bod 58). Mezi faktory, které je třeba zvážit, uvedl Soud, že česká právní úprava nezakazuje osobě vycestovat do zahraničí, aby podstoupila *post mortem* partnera oplodnění v zemi, která to povoluje, s výhradou záruk týkajících se předchozího informovaného souhlasu zemřelého muže (bod 60).

60. V tomto případě, stejně jako ve věci *Pejřilová* (viz body 43 až 46), musí být žalovanému státu ponechán široký prostor pro uvážení, neboť použití technik asistované reprodukce vyvolává citlivé morální a etické otázky a mezi členskými státy Rady Evropy neexistuje jasný společný názor na otázku posmrtného plození (viz také srovnávací právo citované v bodech 38 a 39 výše).

61. Současné případy se však od případu *Pejřilová* liší ve dvou bodech. Zaprvé, na rozdíl od české právní úpravy, která pouze zakazuje posmrtné početí na území státu, francouzská právní úprava zakazuje také vyvážet gamety nebo embrya uchovávaná ve Francii do cizí země za účelem, který je na území státu zakázán (srov. *Pejřilová*, bod 60), a tedy v zásadě vylučuje možnost využít posmrtného oplodnění v zemi, kde je legální. Zadruhé, ve věci č. 37138/20 se stěžovatelka domáhá možnosti podstoupit asistovanou reprodukci s použitím již vytvořených embryí páru, který vytvořila se svým zesnulým manželem, a nikoliv, jako v žádosti č. 22296/20 nebo ve věci *Pejřilová*, s použitím gamet zemřelého manžela. Uchování embrya je důkazem angažovanějšího rodičovského projektu, kterému je třeba věnovat zvláštní pozornost z hlediska identity dotyčné ženy (viz výše citovaný rozsudek *Parrillo*, bod 158, a také bod 23 výše).

62. Kromě toho Soud poznamenává, že stěžovatelky tvrdí, že zákaz je nepřiměřený s ohledem na novou francouzskou právní úpravu, která má podle jejich názoru vliv na posouzení skutkového stavu. Soud nicméně podotýká, že zákon o bioetice ze dne 2. srpna 2021 byl přijat až po rozhodnutích Státní Rady, která rozhodovala o jejich žádostech. Musí tedy posoudit, zda byla odmítnutí povolení k převozu gamet a embryí jejich zemřelých manželů z Francie do Španělska v době sporných událostí odůvodněná. Jelikož však v době postoupení věci vnitrostátním soudům probíhalo parlamentní řízení, kterého se stěžovatelky dovolávaly, Soud při svém přezkumu zohlední rovněž vývoj, k němuž došlo po přijetí zákona z roku 2021.

b) Soulad s článkem 8

i. Zda došlo k „zásahu“

63. Soud zdůrazňuje, že možnost ženy učinit vědomou a uváženou volbu ohledně osudu svých embryí se týká intimního aspektu jejího osobního života a jako taková spadá do jejího práva na sebeurčení, a tedy do jejího soukromého života (*Parrillo*, citováno výše, bod 159). Shledává, že totéž platí pro záměr ženy, jejíž manžel zemřel a která si přeje podstoupit asistovanou reprodukci s použitím jeho gamet. V daných případech odmítnutí umožnit stěžovatelkám vývoz gamet nebo embryí uložených ve Francii do Španělska představovalo zásah do jejich práva pokusit se o zplození dítěte pomocí technik asistované reprodukce (*Pejřilová*, citováno výše, bod 47), aby mohly pokračovat v rodičovském záměru započatém za života jejich manželů.

64. Pokud jde o skutečnost, kterou vláda uvedla na svou obhajobu, že stěžovatelky mají stále možnost stát se genetickými rodiči početím dítěte s jiným mužem nebo pomocí gamet dárce, Soud ji zohlední při vyvažování konkurujících si práv, aby posoudil přiměřenost dotčených omezení.

65. S ohledem na výše uvedené se Soud domnívá, že napadená odmítnutí, která se zakládají na

zákazech stanovených v člancích L. 2141-2 a L. 2141-11 zákona o veřejném zdraví, a která měla za následek zabránění provedení oplodnění a postmortálního přenosu embryí v zemi, která je povoluje, měla důsledky, které představovaly zásah do výkonu práva stěžovatelek na respektování soukromého života.

ii. Zákonnost zásahu

66. Podle judikatury Soudu slova „stanovené zákonem“ použité v článku 8 odst. 2 vyžadují nejen to, aby sporná opatření měla právní základ ve vnitrostátním právu, ale také to, aby měl takový zákon určitou kvalitu: musí být pro jednotlivce dostupný a předvídatelný. Aby byl splněn požadavek předvídatelnosti, musí zákon dostatečně přesně stanovit podmínky, za kterých lze opatření použít, aby tomu dotčené osoby mohly přizpůsobit své chování, a to v případě potřeby i na základě informovaného poradenství (viz například rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. června 2014, *Mennesson proti Francii*, č. 65192/11, bod 57).

67. Pokud jde o posouzení předvídatelnosti práva ve světle judikatury, Soud dále odkazuje na obecné zásady, které byly nedávno připomenuty ve věci *Sanchez proti Francii* (rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. května 2023, č. 45581/15, body 125-128.).

68. Zejména poukazuje na to, že výklad a uplatňování vnitrostátního práva přísluší především vnitrostátním orgánům, zejména soudům (rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. června 2017, *Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy proti Finsku*, č. 931/13, bod 144). Není-li přijatý výklad svévolný nebo zjevně nerozumný, je úkol Soudu omezen na určení, zda jsou jeho účinky slučitelné s Úmluvou (rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. prosince 2018, *Molla Sali proti Řecku*, č. 20452/14, bod 149, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. května 2022, *Lia proti Maltě*, č. 8709/20, bod 57).

69. V projednávaném případě Soud připomíná, že Úřad pro biomedicínu je podle článků L. 2141-9 a L. 2141-11-1 zákona o veřejném zdraví jediným příslušným orgánem, který může povolit vývoz gamet nebo embryí (bod 20 výše). Soud má za to, že v obou projednávaných případech tento úřad rozhodl o odmítnutí žádostí stěžovatelek, jelikož v prvním případě mu byla podle výše uvedených ustanovení předložena žádost nemocnice o povolení vývozu gamet (body 6, 8 a 10 výše) a ve druhém případě předložil své vyjádření v řízení před Státní Radou, přičemž dospěl k závěru, že odvolání stěžovatelky by mělo být zamítnuto (bod 18 výše).

70. Soud dále poznamenává, že stěžovatelky nezpochybňují dostupnost a předvídatelnost článků L. 2141-2, L. 2141-9 a L. 2141-11-1 zákona o veřejném zdraví, pokud jde o to, že jasně stanoví absolutní zákaz jak posmrtného oplodnění, tak vývozu gamet nebo embryí určených k použití v zahraničí pro účely, které jsou na území státu zakázány, a bylo tedy možné předvídat, že se i na stěžovatelky vztahují tyto dva zákazy. Jedna z nich však tvrdila, že výklad zákona provedený Státní Radou v rozhodnutí ve věci *Gonzalez Gomez* (body 29–31 výše) a správním soudem v rozhodnutí ze dne 11. října 2016 (bod 36 výše), vyvolávají právní nejistotu.

71. Soud se domnívá, že rozhodnutí ve věci *Gonzalez Gomez* nebylo takové, aby zpochybnilo předvídatelnost zákona ve smyslu Úmluvy.

72. Připomíná totiž, že opakovaně zdůraznil, že úroveň přesnosti vnitrostátních právních předpisů – které nemohou předvídat všechny možnosti – závisí do značné míry na obsahu daného zákona, oblasti, na kterou se má vztahovat, a na počtu a postavení osob, kterým je určen. Určitá míra pochybností o hraničních případech proto sama o sobě nepostačí k tomu, aby se použití právního ustanovení stalo nepředvídatelným. Stejně tak není právní ustanovení v rozporu s požadavkem „předvídatelnosti“ pro účely Úmluvy jen proto, že umožňuje více než jeden výklad; to je věcí

rozhodovací funkce soudů (viz výše citovaný rozsudek ve věci Sanchez, § 125 a 126).

73. Soud konstatuje, že s ohledem na svou úlohu, jak je stanovena v bodě 2 rozhodnutí *Gomez Gonzalez*, se vnitrostátní soud neomezil na přezkum *in abstracto* právního základu napadeného rozhodnutí, ale provedl také konkrétní přezkum souladu důsledků aplikace tohoto zákona s Úmluvou, aby mohl rozhodnout, zda je napadené odmítnutí žádostí slučitelné s právem na respektování soukromého a rodinného života zaručeným Úmluvou s ohledem na to, zda je v poměrech konkrétních okolností případu přiměřené. Nicméně takový přezkum účinků uplatnění zákona v konkrétní věci, provedený před předložením věci Soudu podle zásady subsidiarity (viz k přezkumu souladu s Úmluvou rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. ledna 2018, *Charron a Merle-Montet proti Francii* č.22612/15; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. května 2020, *Graner proti Francii*, č. 84536/17), nemůže mít za následek, že by jeho výklad nebo použití vnitrostátními soudy byly nepředvídatelné nebo svévolné.

74. Na základě všech těchto úvah Soud dospěl k závěru, že dotčený zásah byl „v souladu se zákonem.“

iii. Legitimita sledovaného cíle

75. Soud konstatuje, že stěžovatelky a vláda se neshodly na legitimních cílech sledovaných dotčeným zásahem. Vláda se opírala o cíl „ochrany práv a svobod druhých“, který předpokládal respektování důstojnosti osob a svobodné vůle, jakož i zájmů nenarozeného dítěte. Stěžovatelky tvrdily, že tyto cíle by v žádném případě nebyly nijak zmařeny svobodnými a informovanými rodičovskými plány, které vytvořily se svými manželi před jejich smrtí.

76. Zaprvé, Soud poznamenává, že v době podání předmětných žádostí a jejich odmítnutí byla možnost využít asistovanou reprodukci podmíněna ověřením rodičovského záměru a souhlasem každého z členů páru, stejně jako ve výše citovaných případech *Evans a Pejřilová* (body 89 a 52). Soud se domnívá, že za okolností daného případu bylo cílem předmětného zásahu zajištění respektu k lidské důstojnosti a svobodné vůli a na nalezení spravedlivé rovnováhy mezi zájmy různých stran zúčastněných na asistované reprodukci.

77. Zadruhé, Soud připomíná, že zákazy stanovené zákonem vycházejí z pojetí rodiny, které převládalo v rozhodné době, což se projevilo zejména v tom, že zákonodárce nepovolil použití asistované reprodukce v situaci, kdy by se dítě narodilo bez otce, protože asistovaná reprodukce byla tehdy koncipována jako prostředek určený k nápravě neplodnosti páru. Jak je uvedeno v několika zprávách a studiích citovaných v části věnované vnitrostátnímu právu nebo systému přístupu k asistované reprodukci zkoumanému ve věci *Pejřilová*, posmrtné početí vyvolává „etické otázky smíšené s úvahami o veřejném zájmu, které se mohou týkat mimo jiné situace nenarozených dětí“ (bod 50).

78. Za těchto okolností Soud uznává, že dotčené zásahy sledovaly legitimní cíl „ochrany práv a svobod druhých“ a „ochrany mravnosti“.

iv. Nezbytnost zásahu v demokratické společnosti

α) Obecné principy

79. Soud odkazuje na obecné zásady stanovené ve výše citovaných věcech *S. H. a ostatní* a *Parrillo* (body 91 až 97 a body 168 až 173) a zopakované ve věci *Pejřilová* (body 55 a 58).

80. Zejména poukazuje na to, že rozhodnutí učiněná zákonodárcem v citlivé oblasti umělého oplodnění nejsou mimo jeho kontrolu. Jeho povinností je pečlivě přezkoumat argumenty, které

zákonodárce vzal v úvahu, když dospěl k řešení, která přijal, a ověřit, zda byla dosažena spravedlivá rovnováha mezi různými legitimními zájmy (viz výše uvedený rozsudek *S. H. a ostatní*, bod 97, a výše uvedený rozsudek *Parillo*, body 188 a 197). Navíc i přes široký prostor pro uvážení, který smluvní státy v této oblasti mají, musí být zavedený právní rámec konzistentní (*idem*, bod 100, *Evans*, citováno výše, bod 89, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. srpna 2012, *Costa a Pavan proti Itálii*, č. 54270/10, body 64 a 71).

β) Použití v této věci

81. Zaprvé, Soud nemá žádné důkazy, které by zpochybňovaly svobodnou a informovanou vůli stěžovatelek realizovat rodičovské plány, které si vytvořili se svými zemřelými manželi. Konstatuje, že dotčené plány a souhlasy, kterým podléhala jejich realizace, nebyly vnitrostátními soudy zpochybněny. Konstatuje, že pouze pokračování technik asistované reprodukce zahájených za jejich života by jim umožnilo respektovat jejich rozhodnutí mít dítě sdílející jejich genetické dědictví. S ohledem na význam práva na osobní sebeurčení se Soud domnívá, že sporné zákazy vyvolávají pro stěžovatele zásadní a závažnou otázku týkající se práva na respektování jejich soukromého života.

82. Na druhou stranu konstatuje, že francouzské právo od roku 1994 absolutně zakazuje posmrtné plození. Články L. 2141-2, L. 21419 a L. 2141-11-1 zakazují posmrtné oplodnění a vývoz gamet nebo embryí do zahraničí, pokud mají být použity k účelům, které jsou na území státu zakázány. Kromě toho poukazuje na to, že Státní Rada sice upřesnila, že to nebrání přezkumu *in concreto* zásahu do práva stěžovatelů na respektování soukromého života, ale shledala, že zásada absolutního zákazu je slučitelná s článkem 8 Úmluvy z toho důvodu, že „spadá do prostoru pro uvážení, který má každý stát v rámci své jurisdikce k dispozici pro aplikaci Úmluvy“. V této souvislosti Soud poukazuje na to, že neexistuje evropský konsenzus ohledně toho, zda by posmrtné početí mělo či nemělo být povoleno (viz body 38, 39 a 60 výše) a že v důsledku toho musí být žalovanému státu poskytnut široký prostor pro uvážení.

83. Ve světle všech výše uvedených úvah je na Soudu, aby určil, zda vnitrostátní orgány dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi protichůdnými zájmy, konkrétně osobním zájmem stěžovatelů na realizaci jejich rodičovského projektu a důvody veřejného zájmu etické povahy, které předložil zákonodárce a vláda.

84. Za prvé, pokud jde o absolutní povahu zákazu oplodnění po smrti, Soud připomíná, že tento zákaz má chránit obecné zájmy vyplývající z úvah morální nebo etické povahy. Připomíná, že tento zákaz je výsledkem politického rozhodnutí, které se datuje již od prvního bioetického zákona z roku 1994, a že byl opakovaně zachován u příležitosti pravidelných revizí tohoto zákona, a to i nedávno, v roce 2021, v rámci důkladných legislativních debat. Konstatuje, že legislativní proces vedl k zachování stávajícího stavu vzhledem ke specifickým etickým otázkám spojeným s postmortálním plozením. Poukazuje na to, že pokud se jedná o otázky obecné politiky, v nichž mohou v demokratickém státě důvodně existovat hluboké rozdíly, je třeba přikládat zvláštní význam úloze vnitrostátního rozhodovacího orgánu. To platí tím spíše, pokud se jedná, jako v tomto případě, o celospolečenskou otázku.

85. Soud dále uvádí, že z platných právních předpisů a judikatury Státní Rady vyplývá, že zákaz vývozu gamet nebo embryí uložených a skladovaných ve Francii je důsledkem zákazu posmrtného oplodnění na území státu. Zákaz vývozu, který plyne ze zákazu posmrtného oplodnění, má tedy zabránit riziku obcházení dodržování ustanovení zákona o veřejném zdraví, která tento zákaz stanoví. Podle názoru Soudu takto vymezený cíl zákonodárce není sám o sobě v zásadě neslučitelný s právem na respektování soukromého života, ledaže by absolutní zákaz oplodnění po smrti ztratil smysl.

86. Je sice pravda, že argumentace vlády týkající se možnosti stěžovatelek počít dítě s jiným mužem nebo s gametami od dárce, která má ospravedlnit potřebu zásahu, je z hlediska předmětu stížnosti, kterou předkládají Soudu, nepřipadná. Nicméně pro posouzení slučitelnosti sporných odmítnutí s článkem 8 jsou zásadní informace o důvodech, které zákonodárce vedly k rozhodnutí o absolutním zákazu, a o jeho uplatnění správním soudem. Na jedné straně se zákonodárce až do přijetí zákona z roku 2021 snažil sladit snahu o rozšíření přístupu k asistované reprodukci s ohledem na lékařský, vědecký a technologický pokrok s respektem k obavám společnosti z citlivých etických otázek vyvolaných perspektivou posmrtného početí. Na druhé straně, jak rozhodla státní Rada, zákaz vývozu gamet nebo embryí vychází ze snahy o nalezení rovnováhy mezi protichůdnými zájmy s ohledem na cíl zákonodárce neumožnit určitou formu etického „dumpingu“.

87. Zadržím, se Soud domnívá, že výše uvedený vývoj je relevantní i pro zákaz přenosu embrya po smrti. Poznává, že postupné revize bioetického zákona nikdy nevedly k rozlišení podle toho, zda se žádosti o asistovanou reprodukci týkají oplodnění nebo přenosu embryí po smrti. Odmítnutí rozlišovat mezi těmito dvěma situacemi, přestože to bylo navrhováno (bod 23 výše) odhaluje citlivost a složitost otázek, které vyvolává otázka umožnění asistované reprodukce po smrti. Státní Rada rovněž jasně uvedla, že přezkum slučitelnosti dotčených ustanovení a jejich provádění s článkem 8 se v případě sporu týkajícího se embryí neliší (body 19 a 33 výše). Soud připomíná, že embryo není podle jeho rozhodovací praxe samostatným subjektem práva (rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. července 2004, *Vo proti Francii*, č. 53924/00, bod 82, *Evans*, citováno výše, body 54-56). Za těchto okolností se Soud domnívá, že zákonodárce nepřekročil svůj prostor pro uvážení, když se rozhodl pro zákaz přenosu embryí po smrti.

88. Konečně, zatřetí, skutečnost, že zákon jako takový je slučitelný s požadavky článku 8, neznamená, že stanovení obecného a absolutního zákazu, umožňuje nezkontrolovat účinky, které použití tohoto zákona vyvolává v konkrétním případě. Soud zdůrazňuje, že Státní Rada provedla přezkum okolností obou projednávaných případů v souladu s metodikou, kterou přijala ve svém rozhodnutí ve věci *Gonzalez Gomez*. Státní Rada shledala, že jediným záměrem stěžovatelek při předložení žádosti bylo obejít francouzské právo a že nepoukázaly na žádné zvláštní okolnosti, které by umožnily francouzské právo neaplikovat. Konstatovala, že neměly žádný vztah ke Španělsku a že pouhé okolnosti souhlasu zemřelého manžela nebo přítomnosti embrya nepostačují k prokázání nepřiměřeného zásahu do jejich práva na respektování jejich přání. Soud se vzhledem k absenci dalších zvláštních okolností, na které se stěžovatelky před ním odvolávaly, domnívá, že za okolností projednávaného případu není důvod odchytil se od řešení přijatých vnitrostátním soudem.

v. Závěr

89. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány zajistily spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy a že žalovaný stát nepřekročil prostor pro uvážení, který měl k dispozici. Z toho vyplývá, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

90. Soud nicméně uznává, že skutečnost, že od roku 2021 zákonodárce otevřel asistovanou reprodukci pro páry žen a pro svobodné ženy, znovu vyvolává otázku relevance odůvodnění zachování zákazu, na který si stěžují stěžovatelky. Soud znovu připomíná, že navzdory širokému prostoru pro uvážení, který mají státy v bioetických otázkách, musí být právní rámec zavedený těmito státy konzistentní (viz výše citovaný rozsudek *S.H. a ostatní*, bod 100, a rozsudek *Costa a Pavan*, body 64 a 71).

(...)

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

2. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;

3. *Konstatuje*, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy;

(...)

(Zpracovala: Mgr. Martina Grochová, Ph.D.)